

Józef Krukowski

"Refleksje na temat prawa – prawo naturalne, filozofia prawa", Zenon Grocholewski, Kraków 2009 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 53/1-2, 399-401

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

promulgacji pierwszego kodeksu. Spowodowany został większą atencją wokół samego kodeksu, jego roli i doskonałości bardziej niż wokół kwestii metodologicznych związanych z jego interpretacją w oparciu o metodę egzegetyczną «kanonistyki kurialnej» czy metodę dogmatyczno-prawną ówczesnych nauk prawnych. Obok tego kryzysu pojawił się następny o charakterze, tym razem, usprawiedliwiającym istnienie i rolę prawa w Kościele. Był on następstwem soborowego nauczania i istniejących, kodeksowych rozwiązań, bazujących na przeciwstawieństwie Kościoła instytucjonalnego i Kościoła rzeczywistego, życia opartego na kanonach i konkretnych wymagań wspólnoty chrześcijańskiej. Nowy kodeks promulgowany w 1983 r. nie zażegnał, zdaniem Autora, istniejących kryzysów, gdyż ich przedmiotem nie był sam kodeks, lecz prawo kanoniczne jako rzeczywistość sama w sobie. Ta sytuacja prowokowała następnie napięcia antyprawne w Kościele, które możemy traktować jako kolejny kryzys, tym razem samego prawa kanonicznego, w Kościele.

Czy zatem Autor sprostał wyznaczonemu sobie celowi i dzięki swoim opracowaniom zażegnał przywołane przez siebie kryzysy? Podejmuje się tego zadania w ośmiu następujących rozdziałach: 1) Kodyfikacja i Kanonistyka; 2) Kanonistyka i Kodyfikacja; 3) Kanonistyka i Epistemologia; 4) Kanonistyka i gnozeologia; 5) Kanonistyka i metodologia prawnicza; 6) Kanonistyka i nowe prądy metodologiczne; 7) Kanonistyka i metoda; 8) Paradygmat «krytyczno-indukcyjny». Odpowiadając na postawione powyżej pytanie bardzo trudno dojść do pozytywnej konkluzji tym bardziej, że sam Autor dostrzega trudności związane ze zmianą gnozeologicznego paradygmatu. Podjęty przez niego wysiłek naukowy, wychodzący z samego wnętrza kanonistyki, zmierzał do zamknięcia pewnego etapu rozwoju nauki odwołując się do jej wyników, które przyjmowane jako oczywiste, takimi się nie okazały. P. Gherrri pozostaje zatem otwarty na kolejne propozycje, dając wyzwanie i inspirację kolejnym kanonistom. Twierdzi jednocześnie, że kryzys wywołany kodeksową kanonistyką trwa nadal. Czyżby lekarstwem miałyby być kolejny kodeks? Niedopowiedzenie zostaje i życzenia owocnej pracy ze strony Autora.

o. Tomasz Galkowski C.P.

Kard. Zenon Grocholewski, *Refleksje na temat prawa – prawo naturalne, filozofia prawa*, Wydawnictwo „Homo Dei”, Kraków 2009, ss. 101.

Kardynał Zenon Grocholewski, najwyższej rangi współpracownik dwóch kolejnych papieży Jana Pawła II i Benedykta XVI, w okresie pełnienia funkcji sekretarza a następnie prefekta Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej ubogacił naukę prawa kanonicznego wieloma cennymi publikacjami z zakresu prawa kanonicznego –

zwłaszcza prawa małżeńskiego i prawa procesowego. Natomiast obecnie pełniąc urząd prefekta Kongregacji Edukacji Katolickiej podjął problematykę dotyczącą roli uniwersytetów oraz filozofii prawa naturalnego w świecie współczesnym. Właśnie owocem Jego najnowszych zainteresowań badawczych są świeżo opublikowane „Refleksje na temat prawa”.

„Refleksje” te poprzedzone są „wprowadzeniem” – pióra wybitnego włoskiego filozofa i teoretyka prawa Luigi Cirillo. Autor ten stwierdza, iż praca kard. Zenona Grocholewskiego stanowi rozwinięcie wcześniejszych opracowań „dotyczącego poszukiwania wartości leżących u podstaw prawa i moralności, które Kościół wypracował zwłaszcza w odniesieniu do współczesnej kultury”. Publikacja ta jest tłumaczeniem na język polski – dokonany przez bpa Marka Jędrzejewskiego – dwóch wykładów wygłoszonych podczas konferencji międzynarodowych w języku włoskim, francuskim i hiszpańskim.

Niniejsza „refleksja” kard. Grocholewskiego obejmuje: wstęp i dwie części: 1) prawo naturalne w nauczaniu Kościoła, 2) filozofia prawa w nauczaniu Jana Pawła II.

We „wstępie” Autor podkreśla potrzebę podjęcia głębszej refleksji nad rolą prawa naturalnego w świecie współczesnym dotkniętym kryzysem wartości, zaistniałym pod wpływem pozytywistycznej filozofii prawa, opartej na relatywizmie etycznym. Prawo naturalne wpisane w serca ludzi – Jego zdaniem – należy „do wielkiego dziedzictwa mądrości ludzkiej, a jednocześnie stanowi przedmiot nauczania Kościoła, bo choć jest prawdą należącą do porządku naturalnego, to jednak zostało oświecone Światłem Objawienia” (s. 13). Prawda o prawie naturalnym winna stanowić podstawę dialogu między ludźmi wierzącymi i ludźmi o innych przekonaniach światopoglądowych. Potrzebę nowego odkrycia prawa naturalnego zwłaszcza w dialogu ze światem współczesnym wielokrotnie w swoich wystąpieniach podkreślał sługa Boży Jan Paweł II i czyni to Jego następca Benedykt XVI.

W pierwszej refleksji kard. Grocholewski najpierw wykazuje, że prawo naturalne nie jest wymysłem Kościoła, gdyż począwszy od starożytności greckiej i rzymskiej przewija się przez wszystkie epoki historyczne aż do epoki współczesnej. Przyczynę współczesnego kryzysu prawa naturalnego – Jego zdaniem – należy upatrywać w charakterystycznym dla epoki współczesnej kryzysie metafizyki w mentalności, nastawionej na poznanie empiryczne. Należy zauważyć, iż tzw. „drugie odrodzenie prawa naturalnego”, jakie zaistniało w filozofii po II wojnie światowej oraz w ustawodawstwie międzynarodowym i krajowym współczesnych państw demokratycznych, dotyczącym ochrony praw człowieka, współcześnie uległo znacznemu osłabieniu pod wpływem relatywizmu etycznego. Kard. Grocholewski wykazuje, iż Kościół nieustannie naucza, że obrona godności osoby ludzkiej i praw człowieka winna mieć fundament w trwałych wartościach ludzkich, istniejących obiektywnie niezależnie od zmiennych opinii

subiektywnych. Ludzie winni dążyć do głębszego poznawania prawdy o prawie naturalnym, które jest wyryte w sercu każdego człowieka. Prawda o prawie naturalnym zawiera podstawowe nakazy ludzkiego postępowania, nacechowane powszechnością i niezmiennością. Prawo naturalne jest powszechne, gdyż rozciąga się na wszystkich ludzi, bez względu na ich przynależność kulturową. Prawo naturalne jest niezmienne, gdyż istotne nakazy prawa naturalnego są wyryte w sercu każdego człowieka, niezależnie od woli ustawodawców ludzkich. Obowiązkiem każdego człowieka jest poznanie nakazów prawa naturalnego i podporządkowanie się im. Prawo naturalne stanowi podstawę porządku moralnego i powinno stanowić podstawę porządku stanowiącego przez władze państwowe w skali krajowej i międzynarodowej.

W części drugiej refleksji kard. Grocholewski analizuje główne przesłanki filozofii człowieka i budowanej na niej filozofii prawa, jakie są zawarte w encyklikach i innych wypowiedziach Jana Pawła II. W oparciu o prawdę o prawie naturalnym – jego zdaniem – należy zająć krytyczne stanowisko wobec błędnych tendencji do kwestionowania: prawa człowieka do życia przez wprowadzenie aborcji, prawdy o małżeństwie i rodzinie przez wprowadzanie „małżeństw między osobami tej samej płci i praktykowania eutanazji”. Kardynał stwierdza, że nauczanie filozoficzne Jana Pawła II o człowieku wyposażonym w przyrodzoną godność osobową od momentu poczęcia w łonie matki, jest ubogacane nauczaniem teologicznym. Inaczej mówiąc, poznanie prawdy o człowieku powinno być uzupełnione przez poznanie oparte na Objawieniu.

Sądzę, że powyższa publikacja kard. Grocholewskiego jest bardzo aktualna w Polsce w sytuacji istniejących zagrożeń ze strony skrajnego liberalizmu. W epoce pluralizmu światopoglądowego trzeba bowiem szukać prawdy o człowieku i dążyć do jego ochrony w drodze dialogu ze wszystkimi ludźmi dobrej woli – na fundamencie prawdy o obowiązującym ich prawie naturalnym. Niewątpliwie publikacja ta zasługuje w pełni na szersze zainteresowanie ze strony nie tylko teoretyków prawa ale również polityków odpowiedzialnych za stanowienie i stosowanie prawa.

ks. Józef Krukowski

Sylwester Kasprzak SVD, *Kardynał Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego. Urząd, historia, zadania*, Lublin 2008, ss. 338.

Autor prezentowanej publikacji jest werbißtą i adiunktem w Katedrze Teologii i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, a jednocześnie prowadzi wykłady z zakresu prawa kanoniczne-